

primavera 2026

Nota breu sobre *The Keepers of the House* de Shirley-Ann Grau i la seva traducció al català

Xavier Pàmies

Una mica de context

No conec físicament la gran conca del Mississipi, però com a traductor he viatjat per uns quants punts de la seva literatura: *To Kill a Mockingbird*, de Harper Lee (1960, trad. 2006); *A Confederacy of Dunces*, de John Kennedy Toole (1963, trad. 2015); *The Awakening*, de Kate Chopin (1899, trad. 2023), *The Adventures of Huckleberry Finn*, de Mark Twain (1885, trad. 2025), i *The Keepers of the House*, de Shirley-Ann Grau (1964, trad. 2026)

D'aquests cinc novel·les, la més Mississipiana i més reculada en el temps és l'obra cabdal de Twain. La de Chopin, d'uns vint anys més tard, se situa a Louisiana i la seva capital, Nova Orleans, igual que la de Toole, que és de la dècada de 1960 com les de Lee i Grau, totes dues situades a l'estat d'Alabama, a l'est de l'estat de Mississipi.

Excepte en la gran farsa de Toole, en què la referència és més tangencial, la condició de la població negra al sud dels Estats Units té un paper destacat en aquestes novel·les. A *The Keepers of the House*, de Grau, aquesta realitat es mostra en dos estrats: en l'àmbit íntim de la secular família blanca dels terratinents Howland i dintre de la societat profundament racista de l'època. La superposició d'aquests dos estrats, en paral·lel amb l'evolució de la trama al llarg d'unes quantes generacions dels Howland, acaba arribant al punt àlgid després d'haver-se mantingut el nervi narratiu al llarg de tota la novel·la.

La precisió com a element de versemblança

És normal que el Huckleberry, per la seva condició de novel·la fluvial i d'aventures, sigui ric en descripcions paisatgístiques. Aquesta tendència descriptiva és compartida en les tres novel·listes

esmentades, que potser pel fet de ser dones són també generoses en les descripcions tant d'espècies vegetals i animals com d'elements decoratius de la llar. On això és més patent és en la novel·la de Grau; i, segurament amb més densitat que enlloc, al fragment on William Howland fa el seu viatge odisseic a través del bosc pantanós de Honey Island (amb Penèlope inclosa).

Pel que fa al registre i a la col·loquialitat, i a diferència tant de la novel·la de Twain com de la de Toole (en què la parla col·loquial o vulgar dona per a molts estudis), les de Chopin, Lee i Grau es mantenen en general dintre del llenguatge estàndard, especialment la de Grau. És per això que deixo aquest element de banda i em centro a fer un petit apunt sobre la precisió lèxica de les marques geogràfiques i culturals.

El títol de la novel·la de Lee és un bon exemple per mostrar la dificultat de mantenir la versemblança, la literalitat de la marca i l'efecte en el lector. *To Kill a Mockingbird* està traduït com a *Matar un rossinyol* perquè l'ocell conegut als Estats Units amb el nom de mockingbird (*Mimus polyglottos*) no existeix a casa nostra. Es tracta d'un ocell de la família dels míimids molt conegut allà pel seu cant variat, però el nom no té equivalència en català, de manera que la literalitat és impossible. La solució és substituir-lo pel d'un ocell nostre també conegut per un cant melodiós, amb la qual cosa es mantenen tant la versemblança com l'efecte.

Tot i aquestes limitacions sovint inevitables, com a traductor considero essencial mantenir el màxim grau de detall i de precisió en aquestes descripcions i en el lèxic específic que les acompanya. Personalment, l'amor a aquesta fidelitat em ve d'un esperit ordenador i classificatori innat que m'ha acompanyat des del gust infantil per les col·leccions, els estudis universitaris de biologia en l'especialitat de botànica (la taxonomia linneana), fins a arribar al món de la traducció i a l'elaboració de la meva llista anglès-català complementària dels diccionaris estàndard, recentment incorporada en bona part al bilingüe de Softcatalà.

Aquesta especialització m'ha ajudat molt sempre a traduir termes concrets en obres com la de Grau. Juntament amb l'evolució de la trama narrativa, les parts en què l'autora descriu els paisatges, l'hort i el jardí de la casa, els treballs del camp i de la finca (per exemple, la

matança del porc) o el mobiliari de les habitacions són un contrapunt en l'obra tant pel que fa al ritme com a l'aportació d'elements que omplen el relat de realitat humana i cultural. Aquest guarniment físic de l'ambient és imprescindible perquè la novel·la esdevingui versemblant i arrela en una terra i una època històrica concretes. Aconseguir transmetre aquesta versemblança, juntament amb la dels diàlegs i les descripcions de sentiments dels personatges, fa possible que l'esperit de la novel·la arribi al lector de la traducció de la forma més directa i pròxima possible.

A continuació ofereixo unes quantes equivalències com a mostra.

-alligator - (Alligator) al·ligàtor (en sentit estricte, però alligator > al·ligàtor i l'opció genèrica «caiman» és la més recomanable esp. per a espècies cocodril·lianes americanes) // a. (grass/weed) - (Alternanthera philoxeroides, fam. amarantàcies) alternantera d'aigua, herba del caiman (neologisme a imitació de l'angl. i del cast., que té com a noms populars lagunilla, hierba del lagarto i huiro verde)

bay tree. sweet b. t. - (Magnolia virginiana) magnòlia d'aiguamoll (segons Biosfera, vol. 6 p. 130, 136 etc., i Termcat; però és una trad. de swamp bay tree, i swamp no és «aiguamoll»); magnòlia (generalització en trad. literària)

-biting. b. (gnat/midge) - ceratopogònid (tipus de mosquetes de picada molesta, esp. del gèn. Culicoides; cast. d'Haití jején); mosqueta picadora (terme ad hoc puntual per a trad. literària)

greenfly. g. orchid - (Epidendrum conopseum [= E. magnoliae]) abellera verda dels arbres (terme creat ad hoc per a trad. literària; es tracta d'una orquídia epífita de flor verdosa vagament semblant a un insecte, com les nostres abelleres del gèn. Ophrys i moltes altres orquídi·es; una opció que descarto és «mosquera» [tot i que també utilitzat per a alguna orquídia i alguna espunyidella, v. DCVB])

-oyster grass - (Sporobolus alterniflorus) borró (d'aiguamoll) (generalització; abans era al gèn. Spartina)

-saw grass - (joncs del gèn. Cladium) mansega (esp. val.; diccs.), segamà (íd.; DECat s.v. segar amb sentit 'brossa' o 'mala herba indeterminada' segons en Coromines, però Viquipèdia juntament amb el sinònim sisca, i sobretot Termcat amb els sinònims jonc

moresc, sesquera i segamans)

-scrape – escatar (la pell del porc, en la matança [p. ex. Atles lingüístic de Veny/Pons: «escaldar i pelar», «escaldar i rasc(l)ar», «escaldar i escatar», «escaldar i arrencar [el pèl]», «escaldar i fregar», etc.])

scraper. (boot/door/mud) s. – (francès décrottoir) llevafang (Joan Lluís Lluís, CTILC), *escura-sabates (Termcat), *rascador de botes (Tesauro, calc de boot s.) (definicions: ‘ferro de netejar la sola de les sabates’ [Josep M. Jujol: l’església primera de Vistabella]; ‘element per a neteja de sabates’ [Elements d’ahir, necessitats de sempre, Vic]; ‘ferro per treure el fang de les sabates’)

-slaughter. s. pen – porquera (en la matança del porc, cort on es té el porc dejunat just abans de degollar-lo; v. p. ex. La mort de porc a la Selva)

sweetbay – (bay) llorer / magnòlia (generalització; v. bay tree)

-titi. t. bush – (Cyrilla racemiflora) murtra blanca (neologisme d’ús literari; l’espècie és coneguda en ang. també amb el nom de «myrtle» a Alabama)

-toll. (second) t. – escreix (trad. una mica lliure, però ajustada al sentit; es tracta d’un pagament extra en espècies que rep el moliner de gra per haver fet la feina; cf. acc. 2.a.ii Oxford ‘a proportion of the grain or flour taken by the miller in payment for grinding’)